

likestillings- og inkluderingsdepartementet Barne-
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Dykkar ref.:

Vår ref.:

14/1651 - 3 / SMH

Dato:

26.03.2015

Høringsuttalelse fra Språkrådet - NOU 2014: 8 Tolking i offentlig sektor - et spørsmål om rettsikkerhet og likeverd

Språkrådet viser til høringsbrev av 2. desember 2014 og høringsseminaret som ble arrangert den 2. mars 2015.

Stortingsmelding nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening. Ein heilskapleg norsk -språkpolitikk* (språkmeldingen) argumenterer for en helhetlig norsk språkpolitikk. Et bredt stortingsflertall sluttet seg til politikken. Flere steder i meldingen blir det understreket at språkarbeid, og det inkluderer samisk, de nasjonale minoritetene og norsk tegnspråk, er tverrfaglig og sektorovergripende. Det legges til grunn at alle departementer, og i forlengelsen også fagetater, skal ta språkpolitiske hensyn ved utforming og gjennomføring av egen sektorpolitikk. Språkmeldingen sammenligner det å ta språkpolitisk ansvar med å ta miljøansvar og likestillingsansvar, et ansvar alle i den offentlige forvaltningen har.

Språkrådets uttalelse tar utgangspunkt i språkpolitikken.

Punktvis gir vi uttrykk for følgende:

- Mandatet til utvalget, gitt av BLD, innebærer å utrede og fremme forslag til samordnet, kvalitetssikret og effektiv organisering av tolking i offentlig sektor mellom norsk og andre talespråk. Det er presisert i mandatet at tolking for døve (tegnspråktolking) ikke inngår i

mandatet i denne utredningen, selv om det innrømmes at det finnes paralleller mellom tolking for døve og tolking til og fra andre språk. Vi vil likevel påpeke at en slik innsnevring av mandatet er uheldig, fordi det berører språkpolitiske forhold ved norsk tegnspråk og dets språkbrukere. Det er unaturlig at ett av språkene som omfattes av norsk språkpolitikk, utelates når de andre minoritetsspråkene er omfattet av mandatet.

- Vi støtter forslaget om å innføre en lov som hjemler en plikt for forvaltningen til å bruke kvalifiserte tolker i gitte situasjoner fra 1. januar 2019. Denne plikten må også gjelde for tegnspråk for å bidra til å sikre rettssikkerhet og likebehandling for tegnspråkbrukere. Vi støtter utvalget i at det i videre lovarbeid bør vurderes hvorvidt grupper som er definert til å være utenfor mandatet, kan omfattes av lovforslaget, herunder av tegnspråkbrukere (s.172–173).
- Vi merker oss at rettssituasjonen for samer og kvener er svak, for det pekes på at forvaltningsorganet «ved behov [bør] bruke tolk» når en er i kontakt med en person «som ikke behersker norsk» (§ 3, 17.2).
- Vi støtter etablering og utvikling av tolkeutdanning.
- Vi advarer mot overdreven optimisme ved skjermtolking.
- Vi ønsker at tiltakene som i 2008 ble foreslått i rapporten «Tolkeutredningen» fra Arbeids- og velferdsdirektoratet implementeres i tråd med språkpolitiske mål og språkbrukernes interesser.

Begrunnelser for punktene

I kapittel 6 i innledningen vises det til at

«[t]olking til og fra samiske språk og nasjonale minoritetsspråk inneholder et tilleggselement til selve tolkingen. I tillegg til å gjøre seg forstått, og å forstå, i møte med offentlig sektor,

handler tolking på samiske og nasjonale minoritetsspråk om retten til å bruke, bevare og utvikle disse språkene.»

Dette aspektet gjelder i aller høyeste grad norsk tegnspråk og kan anses som et språkstyrkingstiltak for å ivareta og styrke norsk tegnspråk som språk og en del av norsk kulturarv i tråd med språkmeldingen. Ved å anerkjenne tegnspråktolkenes profesjon som språktolker vil en også heve statusen til norsk tegnspråk og dets brukere. Vi kjenner til at tegnspråktolker også er blitt brukt og finansiert ved helseinstitusjoner til hørende barn av døve, nettopp fordi norsk tegnspråk er deres morsmål. Utvalget skriver at «[å] kommunisere på hverdagsspråk er noe helt annet enn å være i en situasjon der komplisert fagspråk benyttes. I en krise- eller sykdomssituasjon vil ferdighetene i et andrespråk kunne bli sterkt redusert. Det samme kan gjelde personer som blir demente eller får afasi.» Dette aspektet må også tas hensyn til når det gjelder hørende personer som har tegnspråk som morsmål uavhengig av hørsel. Tolking til og fra tegnspråk må ikke bare ses på som et «middel» til inkludering av tegnspråklige hørselshemmede og døve med individuelle retter hjemlet i folketrygdloven. Tolking til og fra norsk tegnspråk er også tolking mellom genuine språk. Når det gjelder lovforslaget der hovedmålet er å bidra til rettssikkerhet og likebehandling, er det viktig at tegnspråkbrukere også blir omfattet av denne loven. Det kan ikke være slik at brukere av forskjellige språk risikerer forskjellsbehandling og uklar rettssikkerhet. Saken om Fritz Moen er et av tidenes verste eksempler på hvordan det kan gå. Selv om domstolsloven og pasientrettighetsloven implisitt gir rett til tolk, vet vi at kunnskapen om hvordan en kan få tolk, og retten til tegnspråktolk i flere tilfeller ikke blir ivaretatt av helseinstitusjoner og politi. Dette blir tilfeldig håndtert, siden det avhenger av den enkelte tjenestemanns kunnskap. Ved å omfatte tegnspråkbrukerne i loven kan rettssikkerheten og likebehandlingen styrkes. I språkmeldingen heter det:

«Regjeringa vil ta initiativ til å få utgreidd vidare kva rettar teiknspråkbrukarar skal ha, og kva plikter offentlege styresmakter og andre instansar skal ha overfor teiknspråkbrukarane og utviklinga av teiknspråket og teiknspråkkulturen.

Utgreiinga må også vurderer i kva grad og på kva måte dette treng forankring i lovverket. I dette arbeidet må det takast omsyn til kva som vil vera råd å gjennomføra både på kort og på

lang sikt. Her er det særleg tilgangen på teiknspråktolkar som er den kritiske faktoren.»
(s.238)

Det vil være naturleg å følge dette vidare opp og i lys av «Tolkeutredningen» (2008).

Mange samiske og kvenske språkbrukere kan norsk godt. Dersom kriteriet for å få tolk er at en person «ikke behersker norsk», kan de risikere å ikke få tolk. Dersom det føles mest komfortabelt å snakke på samisk eller kvensk må det være rom for dette med tolk. Samene og de nasjonale minoritetene bør derfor også omfattes i den bebudede tolkeloven.

Tolkeutdanningene kan med fordel samlokaliseres med tegnspråktolkeutdanningene ved storbyhøgskolene i Oslo, Bergen og Trondheim, som har lang erfaring med å utdanne bachelorer i tegnspråktolking. Tolkeprofesjonen kan på denne måten utvikles og styrkes ytterligere som en profesjonsvitenskap, som kan vise seg å være en styrke i vår globaliserte verden. Tolkeforskning begynner nå å bli en større og anerkjent forskningsdisiplin internasjonalt.

Når skjermtolking brukes, er ikke tolkebrukeren og tolken på samme sted. Dette kan innebære en kvalitativ forringelse av samtalen og merbelastning på tolken sammenliknet med om en fremmøtetolk hadde blitt brukt. Tolken har ikke tilgang til samme informasjon som de som fysisk er i samme lokale, og det krever langt mer av samtlige parter for at kommunikasjonen skal flyte fordi kontekstuell informasjon uteblir.

Vennlig hilsen

Ottar Grepstad
styreleder

Roy Petter Kristiansen
direktør

Brevet er elektronisk godkjent og blir sendt uten underskrifter.